

Következő évben megnyertem az iskola népdalversenyét, dedikált Kodály-fénykép volt a jutalom. Ekkor kezdődött személyes szakmai kapcsolatom Tanár úrral. A továbbiakban egész pályámat figyelemmel kísérte, óráimat gyakran látogatta, kompozícióim bemutatóira eljött. Párizsi tanulmányaimat eszmeileg és anyagilag támogatta. Erőteljesen szorgalmazta „A zenei írás-olvasás módszertana” című könyvem megírását, előszót írt hozzá. Közös nemzetközi szerepléseinkben számított a közreműködésemre. Egész pályámra felbecsülhetetlen hatással volt, és maradt máig is.”

*

Az előadások sorozatát megszakítva, a közönség aktív éneklési kedvét kihasználva „Közös éneklés” kétszer szerepelt a programban. *Hartyáni Judit*, majd *Mindszenty Zsuzsánna* vezetésével, jól választott, szép zenekari művek szólaltak meg.

Az elhangzott előadások közül teljes egészében közöljük *Kollár Éva*, *Dr. Eősze László*, *Somorjai Paula* és *Dr. Ittész Mihály* előadásait.

*

Gombos László: „A Páva variációk új értelmezéséhez” tartott előadásának bevezetésével utalunk a téma nagy érdeklődésre tartó jellegére.

„A Páva-variációk, Kodály Zoltán különleges jelentőségű, emblematikus alkotása valósággal csábít az elemzésre és a különféle értelmezésekre. Egy bonyolult, vészterhes korszak szülötte: az Amszterdami Concertgebouw Zenekar rendelte fennállása 50. jubileumára, alig 2 évvel a 2. világháború kitörése előtt. Vajon mit akart üzeni ezzel a nyilvánvalóan összefoglaló szándékkal komponált, komplex alkotással a nemzetnevelő mester, aki ekkor állt pályafutása csúcspontján és akire nem csak hazája, hanem már a művelt világ jelentős része is figyelt? A szerzői szándék megfejtése mellett a mű formai felépítése, organikus szerkesztett zenei struktúrája is a lehetőségek egész tárházát kínálja az elemzőknek.

Több mint fél évszázad során Breuer János, Bónis Ferenc, Eősze László, Ittész Mihály, Kecskeméti István, Kovács János, Olsvai Imre, Elaine Sisman, Ujfalussy József, Weissmann János és számos más jeles személyiség szólt hozzá a kérdéshez. Majd a közelmúltban alapvető jelentőségű Kodály-könyvében Dalos Anna jelentkezett meglepően újszerű megállapításokkal. Ő már az analízisek analízisét is magára vállalta, egymással szembesítve a korábbi véleményeket, és elődeivel ellentétben a műben pesszimista végkicsengést vélt felfedezni.

E rövid előadás keretei között nem vállalhatjuk fel, hogy újra áttekintsük és mérlegre tegyük az illusztris elődök gondolatait, hol egyiknek, hol másiknak igazat adva. Csupán arra van lehetőségünk, hogy felvillantsunk néhány értelmezési lehetőséget, azokat itt-ott új megvilágításba helyezve. Bizonyos, hogy a zenekari variáció önmagában aligha értelmezhető: pár-

darabjaival szerves egységet alkot, és a szerző Ady Endréhez és költészetéhez fűződő viszonya is része a mű világának. ...”

Ezt követően az új nézőpontok és új megközelítések és értelmezések felsorolására került sor, a zenekari mű szép részleteinek gazdag zenei illusztrációval színesítve a témát.

*

Utolsó előadásként, a kor szellemének megfelelően és az ének-zene tanítás napi gondjainak megfelelően

Hraschek Katalin tartott „Kerek-asztal beszélgetést fiatal tanárokkal”.

Nyolc meghívott volt jelen, mindannyian a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Ének-zene tanár és karvezető képző tanszakán végeztek, 2004 és 2009 között. Van már némi tapasztalatuk a tanításról, amelyről szívesen nyilatkoztak. Sokféle iskolatípust reprezentáltak. Megfogalmazódtak a problémák, miközben a tanítás szépségéről és nehézségeiről egyaránt képet kaptunk.

A fiatal kollégák jelenlétében, a Konferencia hallgatóságának aktív közreműködésével folytatódott a program:

„Vitaindító és beszélgetés a Nemzeti alaptantervről”. *Hraschek Katalin* rövid összefoglalást adott a törvényről, a fejlesztési területekről, nevelési célokról, a kulcskompetenciákról, majd rátértek a Nat „Művészetek” fejezetének tárgyalására és az „Ének-zene” rész analizálására. A szakma sokat várt ettől a tantervtől, remélve, hogy az ének tanítás megerősödő pozíciókat kap. A megnyilvánuló vélemények szerint a Nat-ban halvány a Kodály koncepcióra való utalás, homályos a „generatív, kreatív zenei tevékenység” megfogalmazás is.

E beszélgetés célja nem a tanterv alapos elemzése volt hanem érzékeltetni azt az aktivitást, és féltő szeretetet, amely megnyilvánulásra készítette konferencia résztvevőit a jeles, nagy szaktekintélyektől az iskolában naponta helyt álló kitűnő kollégákig.

Így vált valóvá a Kodály Zoltán tiszteletére rendezett Konferencia – a zene, a tudomány és gyakorlati élet megnyilvánulásainak – ünnepi megemlékezésévé.

M. N-N K.

Képek és jelképek Kodály dalaiban

Kedves Hallgatóim, Karvezető kollégák!

Örömmel teszek eleget a megtisztelő kérésnek, hogy Kodály dalairól szóljak néhány szót. Ha Kodály nevét említjük, kórossal foglalkozó ember számára magától értetődően kórusművei jutnak eszünkbe. Mellettük és nagyobb szabású zenekari darabok, oratórikus alkotások, daljátékok em-

Hogy kicsit vidámabb hangulatra térjünk, érdemes a szintén gyakrabban hallható Op. 14. dalciklus utolsó dalát meghallgatni. Szintén van zenekari változata, hasonlóan a korábban említett Két énekhez. 1918 és 1926 között komponált dalok szövege korábbi századokból való. Balassi: Síralmas nékem c. versét két 17. századi ismeretlen költőtől vett szöveg követi. Imhol nyitva én kebelem és az utolsóként megzenésített Várj meg madaram. – A dal indulása a madár szárnyalását festő lendület egy pillanatra emlékeztetünkbe idézi a Röpülj páva c. zenekari művet. Keletkezésének idejét tekintve nem csoda, hogy eszünkbe juttatja a Psalmus Hungaricus-t is. Ennek oka elsősorban a dal 3/4-es ütemezése, a volta ritmus és a gyakori kvart-lépések. A boldog szerelem szárnyalása végül egy keringőbe torkollik. (CD 2/11 ének: Brickner Szabolcs)

Kodály eredeti szerzeményein kívül meg kell említenünk a „Magyar népzene” sorozatot. Idézem a Mestert: „*Ami a népdalokat illeti, azokat ki-ki a maga módján dolgozza fel: a zeneszerző személyisége, számos közös vonás ellenére, mindig megnyilvánul feldolgozásaiban.....Egyszermind pedig megkülönbözteti őket zeneszerzőink önálló alkotásaitól, amelyekben arra törekcsenek, hogy érvényre juttassák lírai költőink nagyságát.*”

A magyar nép érzelmi világa csodálatos népdalokban, igazi költeményekben jelenik meg. Természeti képek, gazdag hasonlatok a maguk egyszerűségében is mély érzéseket tudnak kifejezni. Egy példa: Akkor szép az erdő. (Énekelte: Somorjai Paula)

Természetábrázolás, majd személyes érintettség az első két versszakban. Tetőpont: „Megvert az Úristen”... a kíséret magára hagyja az elbeszélőt. Innen már csak az emlékeknek él. A fügefalevél, ami sokáig takart is, lehullt már. Nincs mit titkolni. Másrészt az ősz az élet alkonyát is jelenti, jön a hideg, az érzelmek a múlté. Egy utolsó sóhajtás, vágyódás a régi szerető után egy ölelést kifejező arpeggio békés dúr akkordban oldódik.

A Magyar Népzene 11 kötetből álló sorozatának jó néhány dala megszólal a Székelyfónó c. daljátékban is. Csak néhány példát említek: Kitrákotty mese, Szomorú fűzfának, A csitári, A rossz feleség, Kit kéne elvenni, stb.

Következő miniatűr dalunk: Szőlőhegyen keresztül. Egy pillanatra felvillan a kép, amint a fiatal leány elindul, sokrétegű szoknyája jobbra-balra billeg.

Befejezésül egy vidám, közismert dalocska szólalt meg: Kocsi, szekér... melyben hallani véljük a kocsi egyenletes gördülését, vagy a lovak lépteit.

(Mindkét dalt *Somorjai Paula* énekelte, zongorán kísért: *Szabó Orsolya*.)

Somorjai Paula

„Vérségi kötelék nélkül...” Egy családfakutatás története

Ez a három szó közel négy évtizeden át foglalkoztatott, és évekig tartó kutatásra ösztönzött. A kutatás eredményei olvashatók a „Kodály Zoltán és tanítványai” című, *Berlász Melinda* által szerkesztett kötetben (2007), ezért én most csak magáról az 1988–2004 közt folytatott kutatásról kívánok röviden beszámolni.

A három szó – mint bizonyára felismerték – a Visszatekintés előszavából való. Kodálynak ebből a gyönyörű magyarsággal megírt, költői vallomásából, melyben arról a „viszonytalan, viszonyozhatatlan szerelemről” szól, ami őt népünkhöz fűzi – „vérségi kötelék nélkül is”.

Hogyan állíthat ilyet magáról az a komponista, akit Bartók Béla is a legmagyarabb zeneszerzőnek tartott – kérdeztem magamtól. Hosszas telpelődés után, 1965 novemberében feltettem a kérdést Kodálynak: „Tanár úr, hogyan értem ezt a kijelentést?” Két mondattal válaszolt: „Őseim apai ágon flamand takácsok voltak, akik valamikor a hugenotta időkben Brüggeből Brünnebe települtek át. Anyai ágon pedig a családi hagyomány szerint lengyel nemesek voltak az ősök, akik az ország egyik felosztása után költöztek át Dél-Magyarországra.”

Nem sokkal utóbb bekövetkezett halála után kiderült, hogy iratai közt egyetlen keresztlevél vagy születési anyakönyvi kivonat sem található, így a kutatáshoz – hiteles dokumentumok híján – kizárólag az ő rövid nyilatkozata alapján kellett hozzáfognom. A bécsi és brünni levéltárak felkeresése csakhamar meggyőzött arról, hogy intézményi támogatás nélkül, önerőből semmire sem juthatok.

Hosszabb kényszerszünet után Berlász Melinda felkérése élesztette újra a reményt, hogy folytathatom a munkát. A „kutatás-fejlesztési program” támogatása tette lehetővé a hat országra és négy évszázadra kiterjedő családfakutatást.

Első lépésként természetesen a szülők adatait próbáltam rögzíteni. Az Országos Levéltár Mikrofilmtárban átvizsgáltam a pesti és a bajai parókiák 19. századi anyakönyveit, mivel Kodály Frigyes, az apa Pesten született, az anya, Jalovetzky Paulina pedig – Kodály úgy tudta – Baján. Egyiküket sem találtam. A rejtélyt a bécsi Hadtörténelmi Levéltár kimutatásai, illetve a kecskeméti Nagytemplom házassági anyakönyvei segítségével sikerült megfejtenem. Frigyes apja ugyanis a monarchia hadseregében szolgált. Irataiból megállapítható volt, hogy fia születését a „császári és királyi Főpapi Hivatal” anyakönyvébe jegyezték be, ez azonban sem a magyar sem az osztrák levéltárakban nem volt fellelhető. Az anya tényleges születési helyét viszont elárulták a kecskeméti adatok. A Jalovetzky család ugyan valóban Baján élt, de Paulina Fehértemplomban (ma: Bela Crkva, Szerbia) látta meg a napvilágot.